

เปิดตัวนาน ‘โภศกุดั่นน้อย’

อ่านต่อ
n.9

บ ราชเทศไทยได้สูญเสียบุคคลสำคัญของชาติอย่าง พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เมื่อวันอาทิตย์ที่ 26 พฤษภาคมที่ผ่านมา ด้วยศีริอายุ 99 ปี

ในการนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน “โภคถุดันน้อย” อัตรเครื่อง ดังประดับ แต่งอนด์รัฟร์ ปักกล่องขนาดประโภคในพระราชนครินทร์ นำห้องขบวนประโภคพระราชนครินทร์ แล้วทรงรับศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด มีพระพิธีธรรมสวดพระภิธรรมเวลาลงดငุ กำหนด 7 คืน

“โภคถุดันน้อย” มีความเป็นมาอย่างนานไม่แตกต่างจากโภคคงคึ่นฯ ทั้งยังมีปริศนาลับซับซ้อนที่ยังไม่สามารถหาหลักฐานมาไขความกระจ่างได้

เริ่มต้นที่ความหมายของคำว่า “ถุดัน” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายว่า “ทองแแกมแก้ว คือ เครื่องประดับเพชรพลอยหรือกระเจา เช่น ลายปั้นถุดัน คือ ลายปั้นปิดทองประดับกระเจา, โภคถุดัน คือ โภคทำด้วยไม้ทำลักษณะปิดทองประดับกระเจา”

ในบรรดาพระโภคที่สร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินร์สำหรับทรงพระบรมคพและพระศพเจ้าฯ รวมถึงโภคของชั้นราชการมีจำนวนคัด 14 อายุ “พระโภคถุดันน้อย” ถูกจัดอยู่ในลำดับที่ 6 รองจากพระโภคทองใหญ่ พระโภคทองหงษ์ ชั้นบัวเสมอพระโภคทองใหญ่ พระโภคทองเล็ก พระโภคทองน้อย และพระโภคถุดันใหญ่

ส่วนพระโภคและโภคที่อยู่ในลำดับถัดจากพระโภคถุดันน้อยลงไป ได้แก่ พระโภคมนต์ใหญ่ พระโภคมนต์บน้อย พระโภคไม้ลับสอง พระโภคพระองค์เจ้า เดิมเรียก โภคลังกა โภคราชนิกูล โภคเกราะ โภคแปดเหลี่ยม และโภคโถ

ดร.นนทพร อุย়ুম্ব রামনুজেনহান্সেন อยู่มี รัฐมนตรีในหนังสือ “ธรรมเนียมพระบรมคพและพระศพเจ้ายา” ถึงประดิษฐ์ของพระโภคถุดันน้อยว่า ถูกสร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อ พ.ศ.2342 เรียกว่า “พระโภคถุดัน” มี 2 องค์ สำหรับทรงพระศพเดิมพระพิพิพพานาค เจ้าฟ้ากรมพระยาพะเพ

เปิดดำเนิน

‘โภคถุดันน้อย’

ผศ.ดร.รุ่งโรจน์ กิริมย่องนูกุล อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ยังให้รายละเอียดลึกซึ้งในประเดิมการซ้อมเชมพระโภคในลัมบัรชากลที่ 5 ด้วยว่า ตามหลักฐานเอกสารโบราณ ระบุว่า พระโภคที่เสียหายอย่างแน่นอนนั้นมีองค์เดียว คือ พระพิพิพพานาคเจ้าฟ้ากรมพระยาพะเพ

ชำรุดจนเคยผ่านการซ่อมแซมหรือไม่。

ประเด็นนี้ ผศ.ดร.รุ่งโรจน์ตั้งข้อสังเกตว่า ลวดลายบางส่วนระหว่างพระโภคถุดันใหญ่และพระโภคถุดันน้อยไม่เสมอ กัน จึงข้อเสนออีกทางหนึ่งว่า นำ่าจะผ่านการซ่อมแซม หรือไม่ เช่นนั้น พระโภคถุดันน้อยที่อยู่มานานถึงปัจจุบัน อาจเป็น

แล้ว นั่นคือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งถึงแก่อสัญกรรมขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ประกาศสำนักพระราชวัง (8 มีนาคม 2506) ซึ่งติดพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิง พิพิพ พิมพ์ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

ระบุว่า ในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นพิเศษรับศพ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และให้ตั้งศพบำเพ็ญกุศล ณ พระที่นั่งทรงธรรม วัดเบญจมบพิตร โดยพระราชทานน้ำอาบน้ำศพ พระราชทาน โภคถุดันน้อย บรรจุศพ แล้วเชิญขึ้นประดิษฐฐานเหนือห้องเว้นฟ้า แล้วล้อมด้วยเครื่องประกอบเกียรติยศ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระพิธีธรรม สวดพระภิธรรม วันกำหนดเวลา 21 วัน

“ระเบียบแบบแผนที่ออกโดยราชสำนัก ซึ่งมีการติดพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ.2514 ให้ข้อมูลว่า พระโภคถุดันน้อย ใช้ในการทรงพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ โดยไม่ได้ระบุว่าทรงพระศพเจ้า นายพระองค์ใดบ้าง อย่างไรก็ตาม เมื่อคราวจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรีถึงแก่อสัญกรรม เมื่อ พ.ศ.2506 ก็ได้รับพระราชทาน โภคถุดันน้อยเช่นกัน แต่ไม่แน่ใจว่าใช้องค์ที่ลัมบังดึงแต่ลัมบัรชากลที่ 1 หรือองค์ที่ลัมบังในสมัยรัชกาลที่ 5 และไม่แน่ใจว่า โภคองค์นี้ใช้ในคราวที่ พระยาภราธร (ปัน ศุขุม) อดีตเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการและกระทรวงนครบาล มีการใช้โภคถุดันน้อยหรือไม่ ตอนนี้ยังหาเอกสารไม่พบ” ผศ.ดร.รุ่งโรจน์กล่าว

นีคือส่วนหนึ่งของเรื่องราวเครื่องประกอบเกียรติยศในพิธีพิพิพพานาคเจ้าฟ้าฯ รุ่งโรจน์ในประเทศไทย

- พระโภคถุดันน้อย ภพจากหนังสือดำเนินพระโภคและทับศพบรรดาศักดิ์ ของสำนักพระราชวัง
- โภคถุดันน้อย ภพจากหนังสือดำเนินพระโภคและทับศพบรรดาศักดิ์ ของสำนักพระราชวัง

น海拔ว่างอาบคพ และทรงรับศพอยู่ในพระบรม,
ราชานุเคราะห์โดยตลอด มีพระพิธีธรรมสวัสด
พระอภิธรรมเวลาถูกลงคืน กำหนด 7 คืน

“โภคกุตตันน้อย” มีความเป็นมาอย่างนาน
ไม่แตกต่างจากโภคองค์อื่นๆ ทั้งยังมีบวชนา
ลับซับซ้อนที่ยังไม่สามารถหาหลักฐานมาได้
ความกระจางได้

เริ่มต้นที่ความหมายของคำว่า “กุตตัน”
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554
ให้ความหมายว่า “หงอนแกมแก้ว คือ เครื่อง
ประดับเพชรพลอยหรือกระเจด เช่น ลายปืนกุตตัน
คือ ลายปืนนิปิตทองประดับกระเจด, โภคกุตตัน คือ
โภคทำด้วยไม้จำหลักปิดทองประดับกระเจด”

ในบรรดาพระโภคที่สร้างขึ้นในสมัย
รัตนโกสินธ์ล้วนห่วงทรงพระบรมศพและพระคพ
เจ้านาย รวมถึงโภคของวาระการผู้มีบรรดาศักดิ์
14 ออย่าง “พระโภคกุตตันน้อย” ถูกจัดอยู่ในลำดับ
ที่ 6 รองจากพระโภคทองใหญ่, พระโภคทองหงอน
ซึ่งมันเสมอพระโภคทองใหญ่, พระโภคทองเล็ก,
พระโภคทองน้อย และพระโภคกุตตันใหญ่

ส่วนพระโภคและโภคที่อยู่ในลำดับถัดจาก
พระโภคกุตตันน้อยลงไป ได้แก่ พระโภคหมดทับ^๑
ใหญ่, พระโภคหมดทับน้อย, พระโภคไม้สิบสอง,
พระโภคพระองค์เจ้า เดิมเรียก โภคลังกา, โภค^๒
ราชันกุล, โภคเกราะ, โภคแบดเหลี่ยม และโภคโภ

ตร.นนทพ. อัญมัม ระบุไว้ในหนังสือ^๓
“ธรรมเนียมพระบรมศพและพระคพเจ้านาย”
ถึงประวัติของพระโภคกุตตันน้อยว่า ถูกสร้าง
ขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราช เมื่อ พ.ศ.2342 เรียกว่า
“พระโภคกุตตัน” มี 2 องค์ ส้าหันทรงพระคพ
สมเด็จพระพี่นางເຊົ້າ ເຈົ້າພ່າກມພະຍາເຫັນ
ສຸດວິດ ແລະເຈົ້າພ່າກມພະຍາສຸດວັດໜັງ ຕ່ອມາ
ມີການច່ອມແໜມໃນຮັບກາລ ພຣະບາທສົມເດືອ
ພຣະຈຸດຈອມເກົລຳເຈົ້າອູ້ຫ້າ ແລ້ວເຮືອກອົງຄົນງວ່າ
“พระโภคกุตตันใหญໆ” ອົກອົງຄົນເຮືອ “พระโภคกุตตัน
ນ้อย” ໂດຍມີລຳດັບພະເກົ່າຕິດຕໍ່ກຳນົດໄດ້

พ.ศ.๒๕๖๐ ຮູ່ງໂຮຈົນ ກິરມຍົນຄຸກ ອາຈາຍ
ກາຄວິຫາປະວັດຄາສຕ່ຽງ ຄະນະມະນຸຍຕາສຕ່ຽງ
ມາກວິຫາລ້າມານົມຄໍາແໜງ ຍັງໃຫ້ຮາລະເອີດລຶກລົງ
ໄປໃນປະເທດກອງຊ່ອມແໜມພະຍາໂຄໃນສັນຍັກກາລ
ທີ 5 ດ້ວຍວ່າ ຕາມຫຼັກສູນເນກສາມໂມຣານ ຮະບຸວ່າ
ພະຍາໂຄທີ່ເສີ່ຫາຍອຍ່າງແໜ່ນອນນັ້ນເອົງຄົນເດືອວ່າ
ໝົງ ກໍມພະຍານົມການປ່ອນກັບ ໄດ້ຈົດລັກຝາພະຍາ
ໂຄສະຫຼຸບນັ້ນໃໝ່ ເປັນໂຄກຸດັນໃໝ່ ອ່າງໄກ
ກົດ ສມເດືອກມພະຍາດໍາຮ່າງຮາຫຼາກພາພ
ແລະສະເດືອຈົ້າພ່າກມພະຍາວິຕານຸວັດຕົວງົດ
ທຽບເຂົ້າວ່າ ມີລັດລາຍນາງລາຍທີ່ຍັງເປັນອ່ານຸ້ມ
ດັ່ງເດີມໃນສັນຍັກກາລທີ 1 ແແໜ່ານການຂ່ອມແໜມມາ
ແລ້ວ ສ້ານພະຍາໂຄກຸດັນໃໝ່ ຍັງເປັນທີ່ສົງລົງກັນວ່າ
ພະຍາໂຄກຸດັນໃໝ່ມີລຳດັບເກົ່າຕິດຕໍ່ກຳນົດ

ຂໍ້າວຸດຈານເຄຍຝາກການຂ່ອມແໜມຫົວໄນ້

ປະເທດນີ້ ພ.ດ.ຮ.ຮ.ນິ້ນຕັ້ງຂ້ອງສັງເກດວ່າ
ລວດລາຍນາງສ່ວນຮ່າງພະຍາໂຄກຸດັນໃໝ່ແລະ
ພະຍາໂຄກຸດັນນ້ອຍມີເສນອກັນ ຈຶ່ງນີ້ຂອງເສນອົງກິກກາງ
ໜຶ່ງວ່າ ນ່າຈະຝາກການຂ່ອມແໜມ ຢ້ອງໄນ້ເຫັນນັ້ນ
ພະຍາໂຄກຸດັນນ້ອຍທີ່ອູ້ມາຈັນເຖິງປັຈຸບັນ ອາຈເມີນ
ອົງຄົນທີ່ຖຸກສັງເກີນໃນມາດນັ້ນແກ່ກີບເປັນໄດ້

ໄນ້ເພີ້ງເຫັນນັ້ນ ນັກປະວັດຄາສຕ່ຽງທ່ານນີ້
ຍັງເປີດເພີ້ງດ້ວຍວ່າ ຍັງມີພະຍາໂຄກຸດັນນ້ອຍອົງກິກ
ອົງຄົນທີ່ນີ້ ທີ່ສັງເກີນໃນສັນຍັກກາລທີ 5 ໂດຍ
ກໍມພະຍານົມການປ່ອນກັບ ເກົ່ານັ້ນ ມີພະຍາ
ໂຄກຸດັນນ້ອຍ 2 ອົງຄົນດ້ວຍກັນ ແລະຍັງເຄຍມີຕິດນາຍກ
ຮູ້ມູນທີ່ໄດ້ຮັບພະຍາຫານໂຄກຸດັນນ້ອຍມາ

ພະຍາມຮາຊັນນາກ ພຣະນມວັນຈະນິນເມືອງລວງ
ໄດ້ກ່ຽວພະຍານາໄປຮັດເລັ້າເປັນພິເຕະຮັບຄພ
ຈົມພລສຖານີ້ ອະນະຮັບຕີ ໄໃນພຣະນມຮາຊັນນ້ອຍມີກຳນົດ
ແລ້ວໃຫ້ຕົກປັນເປົ້າເຖິງກຸດຄ ພຣະນມວັນຈະນິນ
ວັດເມູນຈົມພິຕົມ ໂດຍພຣະຍາຫານນ້າອານົມ
ພຣະຍາຫານ ໂຄກຸດັນນ້ອຍ ບຣາຈຸປັນ ແລ້ວເຫຼືນ
ຂຶ້ນປະຕິບຸນາຫານທີ່ໄວ້ຂັ້ນແວ່ນຟ້າ ແວດລັດມີຕົວ
ເຄື່ອງປະກອບເກີຍຕິດຕິກ ແລະທຽງພະຍານາໄປຮັດເລັ້າໃໝ່ພິເຕະຮັບຄພ
ສັດພຣະອົງກິກວັນ ສັດພຣະອົງກິກວັນ
ມີກຳນົດເວລາ 21 ວັນ

“ຮະບັບແນວແຜນທີ່ອົກໂດຍຮາຊັນນັກ ຊຶ່ງ
ມີການຕິພິບໍພ່າເພີ້ງພຣີນ ພ.ສ.2514 ໃຫ້ຂ້ອມລວ່າ
ພຣະໂຄກຸດັນນ້ອຍ ໃຫ້ໃນການທຽງພຣະພັບພຣເຈົ້າ
ນາມວາງຄີເຊົ້າ ໂດຍໄມ້ໄດ້ຮັບວ່າທຽງພຣະພັບພຣເຈົ້າ
ນາມພຣອງຄີໄດ້ນັ້ນ ອ່າຍ່າງໄກກົດມາ ເມື່ອກວາ
ຈົມພລສຖານີ້ ອະນະຮັບຕີ ອົດຕ່ານຍາກວັນດີ
ດີ່ງແກ່ລັບສູງກຣມ ເມື່ອ ພ.ສ.2506 ກີໄດ້ຮັບ
ພຣະຍາຫານ ໂຄກຸດັນນ້ອຍເຫັນກັນ ແຕ່ໄມ່ແນໃຈ
ໄວ້ໃຫ້ອົງຄົນທີ່ສັງເກີນແຕ່ລັມບໍ່ຮັກກາລທີ 1 ຢ້ອງຄົນທີ່
ສັງໃຫ້ໃນສັນຍັກກາລທີ 5 ແລະໄນ້ມັນໃຈວ່າ ໂຄກ
ອົງຄົນນີ້ໃໝ່ໃນກວາທີ່ ພຣະຍາມຮາຊັນ (ບັນ ຄຸນ)
ອົດເລັກນັບດີກະກວງໂຍ້ຍ້າກິກກາລແລະກະກວງ
ນາມກາລ ມີການໃຫ້ໂຄກຸດັນນ້ອຍຫົວໄນ້ ຕອນນັ້ນຢັ້ງ
ທ່າເອກສານໄໝພົບ” ຜ.ດ.ຮ.ຮ.ຮ.ຈົນກ່າວ

ນີ້ອີ່ສ່ານໜີ່ຂອງເຈົ້າກວາເຄື່ອງປະກອບ
ເກີຍຕິດຕິກໃນພິເຕະຮັບຄພອງຮຽນບຸນຫຼຸມຄົນສຳຄັນຢູ່ໃນ
ປະວັດຄາສຕ່ຽງ

1. ພຣະໂຄກຸດັນນ້ອຍ ກາພາກການສື່ອຕໍ່ານັນ
ພຣະໂຄສະຫຼຸບພິບພັບຮັດຕິກກາລທີ່ ຂອງສຳນັກ
ພຣະຍາຫານ

2-3. ໂຄກຸດັນນ້ອຍ ພຣະຍາຫານຈົມພລ
ສຖານີ້ ອະນະຮັບຕີ ຕັ້ງ ເນື່ອກວ່າທີ່ພຣະນມວັນຈະນິນ
ວັດເມູນຈົມພິຕົມ ດີກະກວງດີ່ງແກ່
ລັບສູງກຣມເມື່ອ ພ.ສ.2506 (ກາພາກການສື່ອ
ທ່າເອກສຳນັກໃນການພຣະຍາຫານເພີ້ງພຣີນ ພຣະຍາ
ຈົມພລ ສຖານີ້ ອະນະຮັບຕີ ແລ້ວຮັບວ່າ ມີພຣະ
ໂຄກຸດັນນ້ອຍ 2 ອົງຄົນດ້ວຍກັນ ແລະຍັງເຄຍມີຕິດນາຍກ
ຮູ້ມູນທີ່ໄດ້ຮັບພຣະຍາຫານໂຄກຸດັນນ້ອຍມາ